

MOJI KONJI

IVO BRNČIČ

Zunaj je črna, trda zimska noč. Večni brezdomec veter se podi okoli vogalov in lomi gole veje dreves; žice električne napeljave na strehi drhte pod njegovimi ledenimi prsti kakor strune ogromnega glasbila in spremljajo njegovo divje žalostno pesem z zateglim, tožečim brnjenjem. V gorkem zavetju konjskega hleva prisluškujem tem monotonim glasovom, ki obujajo v meni predstavo polarno mrzlih, neskončnih pustinj, kjer se iskri sneg ko srebrn prah z zvezdá ter se človeku od mraza krči srce, kjer je življenje prvobiten boj kakor je bilo pred sto tisoč leti ter se človek in zver še gledata iz oči v oči. S polpriprtimi očmi lagodno slonim na otepu slame, iztegnjen kakor mrlič in z blaženim izrazom dojenčka na obličju spi poleg mene tovariš. Z naslado vdihujem tisti posebni, krepki hlevski vonj, v katerem se mešajo duh po amoniaku, po slami, senu in toplih izparinah živalskih teles; ta vonj, ki me je v teh mesecih že tako dodobra prepojil, da ga po navadi samega po sebi niti ne zaznavam več, drami nocoj v meni prijetno občutje gorkote in domačnosti. V ravni perspektivi se izteza pred mano hodnik; pred četrt ure sem ga pometel in zdaj ugotovim s primitivnim zadovoljstvom, da sem svoje delo dobro opravil, zakaj ena sama slamnata bilka ne moti vzornega reda, ki moram biti zanj to noč porok. Obe svetilki, ki brlita visoko gori pod lesenim stropom, le medlo osvetlujeta obsežni prostor. Motni odbleski se spreletavajo čez pokatranjeni les debelih stebrov, ki z leve in desne omejujejo hodnik in na katerih vise na verigah prečni drogovi, ki ločijo drugo od drugega ležišča konj; sveža slama, s katero so spodaj opletene, se žolta kakor zlato blesti iz polmraka. Sredi hodnika sloni na stebru moje orodje: vile, metla in posebne vrste smetišnica z ogrebačo, s katerima pobiram odpadke izpod konj, malo dalje čaka ob zidu železna šajtrga, s katero jih odvažam v gnojno jamo na dvorišču.

Veter se še ni naveličal razgrajati in se besno zaletava v duri, onstran sivih, zaprašenih oken, ki se nad ležišči tišče stropa, slutim hladno, gosto temo, ki mi že sama misel nanjo poganja po hrbtu nevšečno mrščavico. Zdaj pa zdaj se prikaže izza stebra črn rep in s tihim šumom švigne po zraku, nekje se konj preteguje in izteza mišičasto nogo prav na hodnik. Brezdelen komaj s pol zavesti leno premišljujem o nekdanjem življenju, pred očmi spomina se mi vrste obrazi znancev in prijateljev, ki jih že tako dolgo nisem videl, s sanjavo, daljno lučjo obsijani domači kraji, zeleni in gozdnati, po katerih sem hodil nekoč; dremotno in omamno ko cigaretni dim se mi pretakajo predstave po možganih, samó ob misli nanjo, na dekle, se zgane v meni rahla, bolestna razburjenost. Kako neki bi si bil mogel, pomislím s tihim nasmeškom nad seboj, še pred nekaj meseci predstaviti samega sebe takšnega, kakršen sem sedaj: varuha in pometača hleva, v teh

okornih, podkovanih škornjih ležečega med temi štiridesetimi konji... Dolgo je trajalo, preden sem se navadil, počutiti se med njimi prijetno in na varnem; izza pisalne mize, ob kateri sem med samimi knjigami in kupi papirja preždel dneve in noči, sem bil nenadoma pahnjen med te nepoznane, muhaste živali, ki sem jih prej komaj kdaj videl izbliza. Domislim se prvih dni, ko smo ob njih skoraj cepali od utrujenosti in ko smo se jih še tako nezasiščano bali. Še vidim samega sebe, kako so se mi lasje ježili in me je pot oblival od groze, ko so me prvič posadili v sedlo in sem se po dveh ali treh minutah obupne borbe z razjarjeno kobilo znašel na tleh ves razpraskan, potolčen in trdno preverjen, da sem za las ušel gotovi smrti in da bi se dal rajši odreti na meh, kakor da bi se zgolj še enkrat samkrat vzpel na zlobno, divjo mrho, ki bi jo tistikrat menda mogel ubiti od jeze in sramu. Kolikokrat smo jo tiste čase vsi blede pobrali na hodnik, če je konj le malce živahneje dvignil nogo, in kako ogorčeno smo dokazovali podčastniku, da bo kriv naše pogube, kadar nas je napodil nazaj v ležišče! Spet me posili smeh, ko se spomnim tovariša, ki je v panični prepadenosti skoraj zlezel v jasli, kadar koli se mu je konj vznemiril, ter z dvignjenimi rokami in izbuljenimi očmi kričal: »O! O! O!« vse dotlej, dokler mu ni zares uspelo žival tako temeljito prestrašiti, da ni bilo mogoče dognati, kdo se koga bolj boji, on nje ali narobe.

Dremež je v topli poltemi hleva nalezljiv; ko poslušam tovariševo globoko, mirno dihanje, se me na vsem lepem poloti strašna potreba, da bi zehal in zeval kakor kača in veke se mi jamejo sprijemati kakor bi bile iz lepkega testa. Premišljujem, ali mi morda le ne bi kazalo majčkeno zadremati; skoraj se mi že posreči preveriti samega sebe, da dežurnega oficirja ne bo, če se dosihmal še ni oglasil. Ali kakor so skomine hude — zdaj je na meni vrsta, da bedim in stražim, pa tudi misel na teden dni zapora, ki je po ustavljeni lestvici globa za zanikrno opravljanje hlevarske službe, prihiti na pomoč moji volji, ki jo že tako hudo ima, da bi se vdala slabostim mesa. Vzdihujoč se torej poberem s tal ter se odpravim na običajni inšpekcijski pohod po hodniku. Klecaje v kolenih štorkljam z dolgimi, težkimi koraki po trdo steptanem ilovnatem tlaku, zadušeni žvenket ostrog udarja enakomeren takt mojemu maršu. Potihem si žvižgam poskočni refren ruske narodne, ki vzbuja v meni predstavo daljne ravnine, preko katere drve plemeniti dirkači s plapolajočimi grivami kakor vihar:

»Ej, vy, nuli, čto zasnuli,
ševeli, gljadi!
Voronye, e-eh! Udalye, e-eh!
Grivači moi!«

Tu in tam usloči konj z graciozno kretnjo svoj vitki labodji vrat in me spremlja s tistimi velikimi in vlažnimi, nemimi in lepimi očmi. Krepka, obla

živalska telesa se leskečejo od čistote; ob pogledu na te napete zadnjice se spomnim Stijna Streuvelsa in uvodnih strani njegovega »Hlapca Jana«. Ko sem ga bral, dà, takrat še nisem vedel, da se utegne celó v takih rečeh, kakor je življenje konj, skrivati svojevrstna poezija — preprosta in robata sicer, a vendarle poezija, kakršno razsipa priroda s polnimi prgišči tudi tam, kjer je pomehkuženi liriki in poklicni kabinetni esteti niti ne slutijo.

Konji na splošno bore malo spe; po večini kinkajo stojé, s sklonjeno glavo in skrčeno nogo, redkeje se tudi vležejo. A to je za konja dokaj zoprni posel; zakaj velik pa za dir in večno delo na nogah ustvarjen, kakršen je, ne more leči tako zlahka kakor pes, temveč mora poklekniiti na prve noge ter se potlej vreči na tla; nezgode so pri tem kaj pogoste in prenekaterikrat mora človek prihiteti na pomoč ubogemu kljusetu, ki se mu je zadrnila vrv okrog vratu ali se mu je zapletel prečni drog med noge. Ne verjamem, da te živali kaj prida spe, kakor to počnemo ljudje, ki nam je spanec istoveten s popolnim zamrtjem zavesti. Ker bržčas v malone izključni meri zgolj telesno počivajo, jih povsem poteši njihovo dremanje in niso tako zahtevni lenuhi kakor človek, čigar možgani terjajo od njega ure in ure smrti podobnega odmora. Tako je konjski hlev čez noč vse prej kakor pa hiša tišine in miru. Šele malo pred polnočjo se živali umirijo, in če je redarju sreča posebno mila, utegne naštetí kvečjemu tretjino ležišč, katerim za nekaj časa ni potrebno njegovo orodje in v katerih spe konji ležé, na boku in pod trebuh podvitih nog ali pa docela iztegnjeni. Ali že čez dve, tri ure so skoraj vsi zaspanci spet na nogah in potlej imajo vse do jutra neznansko veliko opraviti. Večji del noči se neutrudno prestopajo po ležiščih, potrpežljivo preiskujejo sleherno ped tal pod seboj, pozorno nadzorujejo sosede, da bi jim ne izmaknili ene same senene bilke (kar kajpada ne pomeni, da bi sebi kratili pravico, streči lastnim poželjenjem na rovaš svojega bližnjega), se ližejo in čehlajo, drgnejo glave ob jasli in zadnjice ob stebre, ki se majejo pod težo njihovih teles, glasno sopejo, votlo tleskajo s svojimi gibčnimi ustnami, vohajo s svojimi občutljivimi, večno nemirnimi nozdrvmi, vneta meljejo kdove kaj med zobmi, prhajo in krehajo, bijejo s kopiti ob tla ter s prav posebnim zadoščenjem med hrupnim oddihovanjem gromovito izpuščajo nespodobne glasove. Vsi ti dobro znani zvoki, ki se spajajo v enakomeren, pritajen hrup, učinkujejo na človeka nekam pomirjajoče in uspavajoče. A čeprav sem prebil v hlevu že lepo število noči in ga poznam ko lastni žep, četudi se moram vselej neusmiljeno dajati z zaspanostjo, se med konji še nikoli nisem dolgočasil. Nobena njihova navada mi že zdavnaj ni več nova, in vendar spet in spet z zanimanjem opazujem te živali, med katerimi so zlasti mlajše kajkrat neverjetno podobne živahnim, porednim otrokom. Sloki rjavec Cezar — na glasu kot izvrsten jezdni konj, ki bi ga vsi hoteli jezditi in ki je zategadelj po nedolžnem kriv žolčnih zdražb, ki se stalno krešejo med nami — Cezar se nocoj kratkočasi s tem, da liže vrv, s katero

je privezan k jaslím. Z mravljínčjo vztrajnostjo in zabavno zaverovanostjo ponavlja nemara že ure metodično in nenehno en in isti gib, mlaska z jezikom in kima z glavo. Brezupno bi bilo modrovati, kakšen naj bi bil namen tega nenavadnega početja; a Cezar, ki se mu je posvetil z navdušenjem, kakršno zmorejó med ljudmi edinole tako čiste duše kakor so pesniki, učenjaki in otroci, skorajda sladostrastno drhti od vneme in njegove svetle oči pričajo, da je z njim našel smisel svojega tostranskega obstoja ter je trenutno srečen do tiste poslednje možnosti, ki jo konjska para sploh more čakati na zemlji. Malo dalje se ukvarja Kata prav tako zbrano s svojim posebnim opravilom: z zgornjimi zobmi se opre ob rob betonskega korita, se z vsem telesom nagne nazaj, dá od sebe čuden, kolcanju podoben zvok, se spet primakne k jaslím, iztegne jezik, petkrat zapored obliže korito — in nato se vsa stvar ponovi od kraja. Mnogokrat sem študiral to njeno ravnanje in nikdar je nisem zalotil, da bi bila v čemer koli spremenila njegov red in natanko določeni ritem, ki ga je s stanovitno vajo ustalila dotorej, da se enkrat samkrat ni uštelá ter oblizala jasli večkrat ali manjkrat ko petkrat. A ta zabava, ki se ji pravi po strokovno »goltati zrak«, je žal silno razkričana in baje na moč škodljiva razvada konjskega rodu in tako moram kot uradna osebnost poseči vmes. »Kata, marš!« se zaderem, pa se ne morem ubraniti smeha, ko vidim ubogo kobiló, kako prepadeno se ozre ter se potem vsa nesrečna in poklapana umakne v zadnji kot ležišča.

Počasi stopam mimo konj, zdaj pa zdaj pokličem tega ali onega po imenu. Skrbno jim pobiram izmečke izpod nog — živali se prebujaó in dela imam na pretek. Pravkar sem iztresel zvrhano polno smetišnico, ko zapazim, da se stari belec Aberdok nekam sumljivo prestopa in dviga rep. Kolikor me neso noge, se zapodim k njemu in mu pomolim svoje orodje pod zadnjico. Sveže govno mi prav pod nos izpuhteva neblage dišave, a nič zato: preprečiti, da bi se konj podelal na tla in ponečedil slamo pod seboj, velja med nami za velik uspeh, in tako tudi sedajle z zmagoslavnim zadoščenjem odnesem svoj plen v samokolnico.

Mali, debelušni Žan se obrača za mano, kakor da nečesa pričakuje od mene — kajpak, saj te poznam, ti pretkani razvajenec! Žan je slaven po svojem mačjem nagnjenju do ljubkovanja in dobrikanja; kadar koli zaide človek v njegovo ležišče, se pritisne obenj in mu čez ramo položi glavo na prsi — eden med izlivi nežnosti, ki delujejo pri teh velikih živalih skoraj ganljivo smešno. Potrepljam ga po močnem, napetem vratu in Žan se ves napihne od zadovoljnosti. Žalostno gleda za mano, ko odidem od njega. Sevé, saj ne more razumeti, da se vso noč ne utegnem muditi samó z njim. Tamle, postavim, čaka tudi mali Džon, ljubljeneec vsega eskadróna. Džon je dovršeno oblikovan, vranje črn mlad konjiček blagega in zaupljivega značaja; posebno prikupna je njegova drobcena trobarvna glava z velikimi, temnimi očmi, s štirikotno belo liso sredi čela in nežno rožnatim smrčkom, z mehko,

puhasto dlako poraslim in tako čistim, da se človek ne more upreti izkušnji, da bi ga ne stisnil k sebi in ga pobožal. Ko sem opravil z Džonom, ki sprejme moje trepljanje z mirno samoumevnostjo bitja, ki se zaveda svoje moči nad ljudmi, moram kakopak spregovoriti nekaj besedi tudi z Zečkom. Beli Zečko je veteran iz svetovne vojne in je bil edini v vsej kasarni priča slavnih solunskih dni. Zdaj, ko ga rede samó še iz pietete, le malokdaj zapusti hlev in kakor vsi upokojeni junaki v brezdelju neskrbno uživa sadove svoje zaslužne preteklosti. Svoje dni je moral biti izredno iskra žival, zakaj še sedaj, v tej častitljivi dobi, mu zagori kri, kadar začuti jezdeca na sebi. Sicer pa je zelo prijazen starček, po svojem svetovnem nazoru zmeren epikurejec, ki se trudi čim lepše preživeti dni, kolikor mu jih je še namenila usoda. Ponoči skoraj zmeraj leži, moli vse štiri daleč od sebe in od site zadovoljnosti na ves glas vzdihuje. Ko ga pobaram po njegovem zdravju in razpoloženju in ko mi pove, da se v vsakem pogledu kar najbolje počuti, krenem k Zlatku, ki je znamenit izvedenec v vsakovrstnih umetnijah. Tovariš Brana, njegov jezdec, majhen fant z južnjaškim obrazom in cigansko poltjo, ne zamudi nobene priložnosti, da bi mu ne prinesel kruha ter se z njim poigral. Na povelje »Hop!« se Zlatko ročno postavi na zadnje noge, na klic »Poklekni!« se prav tako ubogljivo vrže na kolena. Potem ga Brana odveže in Zlatko mu ko pokoren kužek sledi na hodnik. Ko se Brana ustavi, obstoji za njim tudi Zlatko; Brana se prestopi, Zlatko preudarno kima z glavo in mu je vedno v isti razdalji za petami; Brana v tek, Zlatko v lahnem galopu za njim. Tudi njega potrepljam po vratu (izraz simpatije, ki bi na človeškem licu zalegel že za prav izdatno zaušnico) ter se napotim k Bučku, ki me je že nič kolikokrat pohodil in mi je še včeraj skorajda potrl kosti, ko se je kdove česa prestrašil ter me stisnil k jaslim. Bučko je še čisto mlad kmečki konj, rekrut in popoln analfabet; a najsi ne zna spodobno niti voziti in se mu o ježi še sanja ne, saj celó hodi ko potoglav bacek, je po svoji pridnosti vendarle naravnost čudežen primerek svoje pasme. Čemu neki se ta čudaška živalca tako zagrizeno žene, kadar je vprežena v voz, da se vselej vrne v hlev s krvavim gobcem in da voznik po večurnem obupnem visenju na povodcih skoraj ne more več pregibati rok — temu problemu konjskega dušeslovja se nikoli nisem mogel prikopati do dna. Zavaljo njegovega stremuštva, njegove plahosti in neukosti sem ga prekrstil za Idiota in vse kaže, da se je novega imena privadil, zakaj tudi sedaj se obrne in me gleda pol neumno in pol nezaupno, ko ga pokličem in stopim k njemu. Od Bučka me vodi pot k moji jezdni kobili Vilmi in s tem so moji obvezni obiski pri mojih najljubših prijateljih za nocoj končani. Vilma je ženska stare baže: tiho, zvesto in zanesljivo bitje, v katerem drhti plaha potreba po prisrčnosti in obzirnosti, ki se je ne upa prav izpovedati; dasi je za spoznanje boječa, kaže brezmejno zaupanje v človeka, ki zna biti dober z njo. Čudil sem se, kako naglo in docela sem jo nekoč na vežbališču utolažil, ko je podivjala zaradi

strojnice, ki je nenadoma začela razsajati v neposredni bližini; drhteč po vsem telesu in obupno vreščé je planila kvišku, da bi se mi bila skoraj iztrgala — a na en sam dotik moje roke in eno samo polglasno besedico iz mojih ust se je v trenutku pomirila, jela spet muliti travo in samó gibanje njenih ušes je razodevalo, da še prisluškuje streljanju. Malce vznemirjeno se mi umakne, ko stopim v njeno ležišče. Pobožam jo po vratu in po gladki, gosti temnorjavi dlaki njenih širokih prsi, krepke mišice se prožno kakor gumijeve vrvi vdajajo moji dlani ter se neslišno premikajo pod toplo kožo. Sklonim se ter jo rahlo udarim po kolenu. »Daj nogo, Vilma! Nogo!« Poslušno mi podaja nogo za nogo in čaka, dokler ji kopit ne otrebim nesnage. Potlej me prične oprezno obvohavati in siliti z gobcem v žep mojega plašča — dobro vé, da jo tam zmeraj čaka kak slasten priboljšek. Dobršen krajec kruha, ki ji ga po kosih nudim na dlani, pohrusta kakor bi trenil. Toda še preden je konec njene pojedine, se že oglasita tudi Zenica in Krlez, njena soseda, ki v imenu ukoreninjene navade prav tako terjata svoj delež. Temperamentna Zenica izteza kar preko Vilme svoj lepi, gibki vrat, me gleda z blestečimi očmi in sope od nestrpnosti. Krlez, nevelik konjiček z drobno, arabsko izrezano glavo in izrazitimi, nervoznimi nosnicami, berači na svoj izviren način, namreč tako, da me zdaj pa zdaj odločno butne s čelom v ramo; a če se le malo obrnem in ga pogledam, jo pri priči popiha — kajti konj po navadi ne prenese človekovih oči, Krlez pa še celó ni kdove kakšen junak. Ta živalca je bila rojena pod nesrečno zvezdo in zato jo imam rad. Narava jo je sicer obdarovala z veliko mero dobrodušnosti, a hkrati ji je dala tudi kratek, sunkovit korak, ki pretrese jezdecu drob in mu še tako utrjeno sedalo ne more biti kos, preveč delavne znojnice in dolgo, zmršeno dlako, ki jo je treba ure in ure obdelovati s slamo, preden se posuši, za nameček pa še tako strašansko občutljive živce, da jo šegače že najprevidnejši dotik. Zavaljo teh lastnosti je zverinica strah vsega eskadrona in njen kvartir je ob času snaženja konj prizorišče razburljivih pustolovščin. Ubogi trpin, ki mu še nikdar ni padlo v glavo, da bi se z udarcem poskusil ubraniti človeške vsiljivosti, se poti od trpljenja in čepé tako divje pleše po ležišču, da se mu pomendrana slama kar praši izpod nog in mora človek, ki mu vratolomno visi za vratom, skrbno paziti, da bi mu ne prišel pod kopita.

Ko sem po pravici razdelil med vse tri konje svojo zalogo, sedem na drog poleg Vilme. Ali moji prijatelji nočejo verjeti, da je moj žep v resnici prazen. Naj jim še tako prigovarjam, vendar sem še dolgo predmet njihovega tihega, plahega izsiljevanja, celó Krlez se je tako okorajžil, da le s težavo preprečim njegovo namero, preseliti se na Vilmino posest. Kakor bi me poljubljali, se me nalahno dotikajo z ustnicami in nozdrvmi, da čutim na sebi njihovo gorko sapo in ščegetajoče božanje njihovih brk. Vse na meni jih neizrečeno zanima, od nog do glave me preiščejo. Vilmi še zmeraj ne dá miru moj žep; kakor bi me prosila, naj vendar spet sežem vanj, mi vztrajno

voha in liže roke. Velike, žametne oči zro vame z zaupljivim pričakovanjem; tako se živali v svoji prijazni, nemi govorici pogovarjajo z menoj, in neprespanega, kakršen sem, me toplota njihovih teles čedalje bolj zazibava v lenobno dremavico. Po žilah se mi jame pretakati prijetna utrujenost, oči se mi same začno zapirati in volja se nič več ne upira gorki mlahavosti, ki mi vse bolj zaliva ude. Iz velike daljave še slišim tope udarce in zamolkle glasove, v katerih več ne spoznam sopenja in prestopanja konj; sočno seno v jaslih omamno diši, vse globlje se potapljam v nekakšno modrikasto morje, odnekod se bližajo z neslišnimi koraki prvi prividi razkošnih sanj, v sončnem, jasnem dnevu stopam čez zelen, pravkar pokošen travnik, zdaj zdaj bom nekje zadaj zagledal znane, drage vrhove planin, nežna, mehka ženska roka me gladi po obličju in nekdo mi tiho tiho šepeče na uho ...

Bum! Prepaden šinem pokonci in bebasto gledam okoli sebe. Tri konjske glave se sklanjajo čezme, bržkone je bil Krlez tisti, ki me je tako nemilo dregnil. S hodnika slišim nenavadne glasove — menda vendar ni prišel dežurni oficir! Buden kakor bi se bil okopal v ledeni vodi jadrno planem iz ležišča, možgani si že spotoma z mrzlično naglico izmišljajo izgovor, s katerim bom častnika najbolje naplahtal. Toda ne — bitje, ki se meni nič tebi nič zložno spreha po hodniku, ni dežurni oficir, pač pa nebodigatreba Djetič, največji kujon med našimi konji in neprekosljiv mojster za pobege vsake sorte. Ta njegova ubežniška strast, ki meji že na manijo, nam je prizadela že obilo preglavic, a nas je tudi že dokajkrat pripravila v smeh. Skorajda ne mine dan, da bi se Djetič ne razvezal — umetelnost, glede katere mu ga zlepa ni para med konjskim narodom — in nedavno sem onemel od osuplosti, ko sem ga zasačil da se je napotil k svojemu sosedu in počel z njegovo brzdo nekaj, kar si je bilo mogoče razlagati samó kot poskus, da bi tudi njemu pomagal pobegniti. Ko smo pred dnevi napajali konje, je spet pripeketal iz hleva ter se v dir pognal čez dvorišče. Med konji (ki so sploh sila podvrženi množični psihozi) je kajpak zavladal velik preplah. Neznansko zabavno je bilo videti, kako si je nepridiprav z vsemi zmožnostmi, kolikor mu jih je dala stvarnica, prizadeval izraziti svoje zmagoslavje nad tem, da nam je tako imenitno nagodel. Z očitnim užitkom je harlekinsko zvijal vrat, groteskno metal noge v zrak ter se nam z vsem možnim spakovanjem trudil pokazati svoj prezir, ko smo se s huronskim kričanjem zapodili za njim. Izzival nas je tako predrzno in nesramno, da bi človek počil od jeze. Nalašč nas je čakal, dokler ga nismo povsem obkrožili, a potlej se nam je nenadoma spretno izmuznil, jo mahnil naravnost čez kasarniški vrt, poteptal nekaj gred, podrl neko ograjo ter zapustil med nasadi cvetlic vandalsko razdejanje. Slednjič je v svoji objestnosti spet pridrl prav med nas — a tedaj mu je na opečnatem tlaku spodrsnilo, da je podolgem telebnil po tleh. Od začudenja je tako odrevenel, da se prvi hip še pobrati ni utegnil. Potem je počasi vstal — in dotlej bi si še misliti ne

mogel, da more žival do tolikšnih odtenkov izraziti svoje razpoloženje in njegove spremembe. Nasprotje med razposajencem, ki sta ga bili še pred četrto minute sama prešernost in nagajivost, pa med tem ubogljivim poparjencem, ki je iztreznjen in skrušen s povešeno glavo odklamal v hlev, ne da bi se ga bil kdor koli dotaknil — ta nenadni preobrat je tako spominjal na vedenje porednega, skesanega otročaja, ta prizor je bil v vsej svoji smešnosti tako pristno človeški, da je bil prava walt-disneyevska karikatura človeških nravi.

Ko me prekanjenec zagleda na hodniku, jo urno ubere v svoje ležišče. Stopim za njim in ga privežem; sama hinavska nedolžnost ga je, ko mu trpko očitam njegovo zakrknjeno pregrešnost. Ne mine pet minut in že vidim njegovo črno glavo, ki izza stebra oprezuje za mano. Brž ko opazi, da sem ga ujel, se obrne in se umakne v skrajni kot ležišča. V hipu si je nadel videz najubogljivejšega konja na svetu ter ves zaposlen šari po svojem koritu; samó škileč pogled, ki ga postrani vrže proti meni, odkriva pravo naravo te njegove zatopljenosti. Vnovič ga privežem in pošteno oštejem. A ko se čez pičle pol ure vsa zadeva ponovi še tretji pot, tedaj že ne morem več dvomiti, da spak kratko in malo norce brije z menoj. Nič ne pomaga, naj mi je njegov puntarski duh na skrivaj še tako povšeči — zdaj pač moram poseči po rezkejših vzgojnih ukrepih. In res, ko mu naložim nekaj gorkih čez hrbtišče, se Djetič čudovito hitro spametuje in to noč se niti senca spora več ne prikrade med naju.

Med živalmi je treba nekaj časa živeti ter jih z ljubeznijo opazovati, preden se človeku razodene presenetljivo pisani svet njihovega duševnega življenja in preden mu je dano sprevideti, v kolikšni meri utegnejo biti samosvoje in pogosto tudi čuda zamotane individualnosti. Koliko zanimivih značajev in tipov, koliko posebnosti je že med temi štiridesetimi konji! Ob koleriku Zoranu, ki se niti dvakrat ne more mirno prestopiti in ki ga njegova živčnost tako razjeda, da kaže rebra kakor lojtrski voz, čeprav mu ni požrešnost nič manj lastna ko njegovim plemenskim bratom, se moram vselej domisliti ljudi, ki premorejo poseben dar, da s svojo ihto nenehno trapijo sebe in svoje bližnje. Prismuknjenec Princ, ki se je iz gole nespameti zmožen prekucniti sredi najbolj ravnega travnika in ki ga iz neznanih vzrokov popade besnost, kadar koli mu hoče človek natakiniti uzdo, zelo spominja na histerične ženske z njihovimi neogibnimi napadi v določenih okoliščinah. Neukrotljivi, vseh muh polni divjak Jurko je eden tistih konj, ki jih morajo vojaki jezdit »po kazni«. Kljubovalnost, ki gori v tem trmoglavcu, je domala patološka. Primerilo se je že, da ga jezdec vse dopoldne ni mogel premakniti z mesta; ves eskadron je v najlepšem redu zdaj v drnec zdaj v skok jezdil po manežu, edini Jurko je stal cele ure ob strani ter ni počel prav nič drugega ko samó rital, rital tako vztrajno in obsedeno, da je oficirju pošel glas, ko ga je tovariš, ki mu niti z ostrogami niti z udarci ni

uspelo ukrotiti upornika, vprašal na smrt utrujen in skoraj jokaje od togote: »Gospod poročnik, kaj naj storim s tem prekletim hudičem?« Ko smo nekoč jezdili po ozki poti, pod katero teče potok štiri ali pet metrov globoko, je začel Jurko kar na lepem uganjati svoje norčije; dih mi je zastal, ko sem videl, kako je zdrsnil z zadnjima nogama čez rob in je manjkalo le za las, da ni z jezdecem vred na glavo omahnil v globino. Pol ure pozneje smo se spuščali po nevarni, spolzki in zelo strmi stezi skozi nagosto zarasel gozd. Mahoma je Jurko znova podivjal ter se v tako besnem galopu pognal po pobočju navzdol, da smo vsi trdi samó še čakali, kdaj se bo raztreščil na kakem drevesu ter se je narednik nem in bled široko križal od groze. Ko smo se vrnili v hlev, je njegov jezdec, zastaven Dolenjec, v svojem pojočem narečju le še boguvdano vzdihoval: »Jure, Jure, ti boš še moja smrt.« Nič manj zapletena narava ni Pelister, ki ima na vesti že nekaj krvavih človeških glav, razbitih nog in izpahnenih sklepov. Zgolj to roji zlobnežu po glavi, kako bi človeka udaril. V ta namen si izmišlja vedno nove zvijače in neredko sem ugibal, kakšna izredna krivica je tej živali tako popačila dušo. Da bi bila galerija popolna, pa tudi zategadelj, ker pri vojakih že ne gre brez Švejkov, imamo v hlevu naposled tudi vprežnega konja Gaša. Njegova metoda je klasične vrste in izhaja iz preizkušenega nauka, da se delu ne izmikaj tako, da se skrivaš pred tistimi, ki te nadzorujejo, marveč da jim bodi narobe zmeraj na očeh ter se delaj kar se dá zaposlenega in marljivega. Po tem pravilu se prebrisanec dosledno ravna ter skaklja ob ojesu tako prizadevno in živahno, kakor bi mu bilo vleči voz največja slast; v resnici kajpada niti enkrat ne potegne in je sploh najpopolnejši primer tiste vrste realistov, za katere premore vojaško izrazoslovje sočno označbo »zabušant«.

Živali se po svojem značaju razlikujejo med sabo prav tako ostro kakor ljudje, prav tako svojstveno reagirajo na dogodke in okolico ter so enako osebne v svojih željah, posebnostih in talentih. Njihovo čustveno življenje resda ne premore dosti melodij; a taki so tudi otroci, katerih notranje dejanje in nehanje ni zavoljo te preproščine nič manj bogato in zanimivo od duševnosti odraslih ljudi. Dve prvotni čustvi, dve najmogočnejši strasti, ljubezen in sovraštvo, nista živali nič bolj tuji kakor človeku. Ponoči sem bil v hlevu pogostoma priča srditih pretepov med konji, ki bi jim ne mogel najti nobene dejanske potrebe in katerih vzroki so bili očitno povsem plato-nične narave. Nekatere živali se že na prvi pogled tako zasovražijo, da je bilo med vajami v manežu dostikrat treba ločiti jezdeca, katerih konja sta se jela okrutno brcati in grizti kakor hitro sta se drug drugemu približala. Nasprotno sta vzgled pravega tovarištva Ivan in Oluj, dva ogromna, filozofsko umirjena vranca. Malone sleherni noč, ki sem jo prebil v hlevu, sem našel Ivanovo ležišče prazno, v sosednem Olujevem ležišču pa sta oba prijatelja stala tako na tesnem, da se niti prav ganiti nista mogla. Ivan

dobro vé, da spadajo taki izleti med prestopke zoper hlevarsko postavo, in kadar koli me zasliši, začne précej kobacati čez drog v svoje ležišče. Ali najsi je sicer najubogljivejše bitje, ki si ga je mogoče misliti, le redko strpi pol ure sam ter se vedno znova seli k Oluju. Pred to ljubeznijo, kateri na ljubo se tovariša odrekata celó udobnosti, da bi spala ležé, se mora moja strogost skoraj zmeraj poražena umakniti. Pa tudi drugačna čustva poznajo te živali, tako, postavim, prevzetnost, ki je zlasti značilna za oficirske konje — znabiti zato, ker so deležni posebne nege. Preverjen sem, da se mala kapitanova Vilagorka mora na neki način zavedati lastne veljave med svojimi plebejskimi sosedi; kajti kako bi sicer mogla tako kruto in s takšno hladnokrvno, gosposko malomarnostjo trpinčiti veliko, močno Lilo, ki samó obupno vrešči in se ne domisli, da bi se umaknila zobem svoje mučiteljice, kaj šele, da bi se nasilju dejanski uprla.

Ene same posebnosti, tako lastne človeškemu značaju, živali niti za nprstnik ne premorejo: pristne hinavščine. Konji se pogosto razumejo na zvijače vsake vrste, toda licemerci in farizeji niso nikoli. S svojim čudovito občutljivim nagonom neverjetno hitro, malone hipoma presodijo človeka ter se z vso odkritostjo vedejo do njega tako, kakor menijo, da zasluži — in reči je treba, da se v svoji oceni le malokdaj zmotijo. Če ni konj docela preplašen ali razdražen, skuša vreči jezdeca edinole tedaj, kadar začuti na hrbtu strahopetca ali nerodo. Plašljivcu vsa igralska spretnost ne pomaga, da bi ga žival v trenutku ne dogledala do dna; njegovo slabost pri priči izkoristi ter se igra ž njim kakor mačka z mišjo. Prvi mesec svoje vojaščine sem jezdil kobilo Saro, ki je rada tolkla okoli sebe. Še zdaj mi je uganka, po kakšnih znamenjih neki je mogla spoznati, da se je bojim; ali dejstvo je, da se mi je nadvse klavrno obneslo divje zadiranje, s katerim sem hotel premagati strah v sebi ter ga vcepiti njej — kobila je natanko vedela za mojo poniglavost, je bila čedalje bolj predrzna in me je tako sadistično mučila, da sem jo v boju, ki je divjal med nama, nekaterikrat bridko izkupil ter me je minevalo veselje do življenja. A prav tako presenetljiva je bila hipna sprememba njenega vedenja, ko sem se je navsezadnje iz golega obupa lotil s pestmi. Sprva neznansko začudena je postala naenkrat vsa druga; in kakor je spričo ugodnih posledic te moje odločnosti rasla moja samozavest, tako je bila Sara od dne do dne pohlevnejša in v dobrem tednu sem jo dodobra ugnal. Takrat sem prvič spoznal, da spoštujejo te živali zgolj možnost in pogum ter se samó njima brez pridržka uklanjajo. Gotovo konj ne uboga človeka zategadelj, ker bi ga določene kretnje, s katerimi ga jezdec vodi, že same po sebi mehanično prisilile v to; saj neizšolan konj na ista povelja povsem drugače odgovarja, kako malo pa je človek sposoben, da bi to močno žival le s svojo nebogljenno telesno silo obvladal, to je marsikdo med nami bolešno izkusil, ko ga je zdivjani konj dobesedno nosil v gobcu kakor lutko. Izkušnja me je velikokrat poučila, kako zelo vplivata na konja samozavestna

mirnost in resnost; nervozen, samega sebe negotov človek si ne bo nikoli osvojil njegovega srca in spoštovanja. Zakaj pokorščino te živali si je mogoče pridobiti zgolj s svobodnim pristankom njene volje, in ta se podreja izključno le magični premoči človekovega duha, ki mu tudi edinemu brez-pogojno zaupa. Mnogokdaj sem moral strmeti nad čudodelno močjo trepljanja, ki pomiri še tako preplašenega konja, če sta si dobra z gospodarjem. Spominjam se nezgode malega Birtaša, ki se mu je neke noči ležečemu zapletel med noge prečni drog. Ganljivo je bilo videti, kako se je mahoma umiril in kako potrpežljivo je v skrajno mučni legi čakal, dokler ga nisem osvobodil — prav kakor bi vedel, da me ne sme motiti in da me bo udaril s kopitom v obraz, če se le malce zgane. Nič manj ko z ljudmi pa je z živalmi treba biti tudi dober in pravičen; le izprijenci morejo zlorabljati njihovo zaupljivost, ki je prav tako prostodušna in zategadelj tudi nemočna kakor zaupljivost otrok. Kolikor sem videl pokvarjencev med konji, so bili vsi do zadnjega žrtve človeške zlobe ali neumnosti. Strašno je bilo videti poslušno, mirno Kato, kako silovito je nekoč pobesnela, ker jo je neki tovariš po nedolžnem pretepel. Trepetaje po vsem telesu bi se bila uboga kobila skoraj zadavila, ko je v svojem ogorčenem, nemem uporju skušala pretrgati vrv, ter je tako tolkla okoli sebe, da je ves hlev odmeval od bobnenja njenih kopit; če bi ji bil njen mučitelj tisti hip prišel blizu, bi ga bila v svojem obupu zatrdno ubila.

Med temi živalmi se mi je vnovič potrdilo spoznanje, da življenje vselej vrača človeku tisto, kar mu je sam dal: dobroto za dobroto, zlobo za zlobo, sovraštvo za sovraštvo, zvestobo za zvestobo. In konj, ta čudoviti lepotec, služi človeku s strastno vnemo in mu daje pogostoma več, kakor sam zahteva od njega. Po svoji razumnosti se res ne more meriti s psom, ki mu je Axel Munthe posvetil toliko toplih besed. Celó njegove plahosti, ki se kaj rada sprevrže v pravo pravcato strahopetnost, je kriva predvsem njegova skopa inteligenca. Ali konj, če ni od prenapornega garanja docela ubit, je zato izredno rahločutno in čustveno bitje, entuziast in sangvinik, ki ga je samó dekadent Weiningerjeve vrste mogel označiti za melanholika in ki ni mogel zatajiti svoje ljubezni do njega človek s tako silnim smislom za življenjsko polnoto, kakršen je bil Tolstoj. V tem plemenitem, živčnem dirkaču, ki ni nikoli malenkosten in mu je tuja suženjska podložnost, plameni častihlepen, športni, viteški nagon, ki mu daje neko izjemno razumevanje za zmagovito sproščenost vseh zmožnosti in sil in celó za samopozabo, ki je včasih odkupnina za zmago — lastnosti, zavoljo katerih morejo ostati hladni do njega edino slabi ali pa topi ljudje. Kolikokrat sem z radostjo opazoval, kako so v iskri živali pod menoj v trenutku zadrhteli vsi živci, ko je po dolgočasni poti skozi mesto zagledala prvo drevo in se je pred njo odprla zelena, široka poljana, kako je jela razburjeno sopsti, striči z ušesi ter me z nestrpnim trzanjem uzde opominjati, naj ji vendar že dovolim zdrveti čez

drn in strn. Kolikokrat sem občudoval konje, kako zelo so zmožni podivjati v tekmovalni obsedenosti, kadar so v gruči! Čutiti, kako se zgolj na rahel pritisk tvoje noge napne kakor lok mišičasto, gibčno telo pod teboj, kako konj stoka in hrza od napora, da bi premagal vse daljave in zapreke ter do skrajne meje stopnjeval svojo hitrost, nad katero se sam očitno navdušuje in naslaja! V dneh, ko so me te ponosne, svobodoljubne živali voljno in zanesljivo nosile čez ravnine in strmine, ko sem se v zasneženem, pravljeno tihem gozdu ali na odprtem, v soncu žarečem polju predajal ritmu divjega dira in rezki nežnosti vetra, ki me je bil v obraz, takrat se mi je odkrila nova pokrajina naravne, nepotvorjene, prvobitne življenjske lepote, katere podoba bo ostala v meni sveža in čista kakor spomin na gore, gozdove, reke, zarje in oblake in vsa doživetja svobode, zdravja in moči, ki mi jih je dala priroda.

ZAMRZNJENI RIBNIK

MIRAN JARC

*Težka veja se je zganila,
bela kepa se je spršila
v dih... Kako je gluha tišina!*

*Mrtva ptica na ledu sameva,
tu še krik zamre brez odmeva...
vse bo zamrlo nekoč brez spomina...*

SEJALEC V ZIMI

MIRAN JARC

*Tako je prav: z zemljo sva zdaj samá,
še ptic ni preko belega poljá.*

*Svet je leden. Še zrak že ledeni.
Od tu je danes daleč do ljudi*

*in blizu do zemljé kot nikdar prej...
Česa naj iščem v svetu še poslej:*

*kot zrno sem, ki v mrtev čas zori.
Nov kosec pride, vse nas pokosi.*